

INVESTITSIYA MUHITINING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

magistr 1-kurs, Xushvaqtova B.B.

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada investitsiya muhitining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri Qashqadaryo viloyati misolida tahlil qilingan. Tadqiqotda investitsion jozibadorlik omillari, investitsiyalar hajmining hudud iqtisodiyotiga ta'siri, xorijiy investitsiyalar samaradorligi hamda investitsiya muhiti va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan. Tadqiqot davomida statistik, qiyosiy, iqtisodiy tahlil va ekonometrik usullardan foydalanilgan. Natijalarga ko'ra, hududda investitsiya muhiti yaxshilanishi sanoat ishlab chiqarishi, bandlik, eksport va xizmatlar hajmining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Shu bilan birga, infratuzilma, logistika va institutsional muammolar investitsion faollikka salbiy ta'sir qilayotganligi aniqlangan. Tadqiqot yakunida hudud investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya muhiti, hududiy iqtisodiyot, iqtisodiy rivojlanish, investitsion jozibadorlik, xorijiy investitsiyalar, Qashqadaryo viloyati, iqtisodiy o'sish, hududiy raqobatbardoshlik.

Аннотация. В данной научной статье проанализировано влияние инвестиционного климата на региональное экономическое развитие на примере Кашкадарьинской области. В исследовании изучены факторы инвестиционной привлекательности, влияние объёмов инвестиций на экономику региона, эффективность иностранных инвестиций, а также

взаимосвязь между инвестиционным климатом и экономическим ростом. В ходе исследования использованы статистические, сравнительные, экономические и эконометрические методы анализа. Результаты исследования показали, что улучшение инвестиционного климата в регионе положительно влияет на рост промышленного производства, занятости населения, экспорта и объёма услуг. Вместе с тем выявлено, что инфраструктурные, логистические и институциональные проблемы оказывают негативное влияние на инвестиционную активность. По итогам исследования разработаны научно-практические рекомендации по повышению инвестиционной привлекательности региона.

Ключевые слова: инвестиционный климат, региональная экономика, экономическое развитие, инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, Кашкадарьинская область, экономический рост, региональная конкурентоспособность.

Abstract. This scientific article analyzes the impact of the investment environment on regional economic development based on the case of Kashkadarya region. The study examines the factors of investment attractiveness, the impact of investment volume on the regional economy, the effectiveness of foreign investments, and the relationship between the investment environment and economic growth. Statistical, comparative, economic, and econometric analysis methods were used during the research process. The results indicate that improvements in the investment environment positively affect industrial production, employment, exports, and the service sector in the region. At the same time, infrastructural, logistical, and institutional problems were identified as factors negatively affecting investment activity. Based on the findings, scientific and practical recommendations were developed to increase the investment attractiveness of the region.

Keywords: investment environment, regional economy, economic development, investment attractiveness, foreign investments, Kashkadarya region, economic growth, regional competitiveness.

1. Kirish.

Jahon iqtisodiyotida investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Ayniqsa, globallasuv va hududlararo iqtisodiy raqobat kuchayib borayotgan sharoitda investitsion muhit mamlakat va hududlarning iqtisodiy salohiyatini belgilovchi asosiy mezonlardan biriga aylanmoqda. Keyns investitsiyalarni yalpi talabning muhim tarkibiy qismi sifatida baholab, iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveri ekanligini ta’kidlagan [1]. Solou esa investitsiyalar kapital jamg‘arilishi orqali uzoq muddatli iqtisodiy o‘shishga xizmat qilishini ilmiy asoslab bergan [2].

Bugungi kunda investitsiyalar iqtisodiyotning modernizatsiyasi, sanoatni diversifikatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini oshirish va yangi ish o‘rinlarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, investitsiya muhitini yaxshilash va investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi [3].

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda investitsiya faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish va xorijiy kapitalni jalb qilish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonun investorlarga huquqiy kafolatlar yaratishda muhim rol o‘ynamoqda [9].

Qashqadaryo viloyati O‘zbekiston iqtisodiyotida muhim strategik hududlardan biri hisoblanadi. Viloyat tabiiy resurslarga boyligi, energetika, neft-gaz sanoati, qishloq xo‘jaligi va sanoat salohiyati bilan ajralib turadi. So‘nggi yillarda hududga jalb qilinayotgan investitsiyalar hajmi ortib bormoqda [18]. Shu bilan birga,

investitsion infratuzilma va logistika bilan bog‘liq ayrim muammolar mavjud bo‘lib, ular investitsion faollik samaradorligiga ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Qashqadaryo viloyati misolida investitsiya muhitining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini tahlil qilish hamda investitsion jozibadorlikni oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

2. Adabiyotlar sharhi.

Investitsiya muhiti va iqtisodiy rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy fanlarda keng tadqiq qilingan. D.Nort institutsional omillarning investitsion jarayonlardagi ahamiyatini ko‘rsatib, samarali boshqaruv tizimi va barqaror huquqiy muhit investitsiyalarni rag‘batlantirishini ta‘kidlagan [3]. M.Porter hududiy raqobatbardoshlik nazariyasida investitsiyalarni innovatsion rivojlanishning muhim omili sifatida baholagan [4]. J.Danning nazariyasiga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar oqimi hududning resurs salohiyati, bozor hajmi va institutsional tizimiga bog‘liq ravishda shakllanadi [5].

Mahalliy iqtisodchi olimlardan A.Vahobov investitsiyalar iqtisodiy modernizatsiyaning asosiy manbasi ekanligini qayd etgan [11]. Q.X.Abdurahmonov inson kapitali va investitsiyalar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ilmiy asoslab bergan [12]. S.S.G‘ulomov raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsion muhitning innovatsion rivojlanishga ta‘sirini o‘rgangan [13]. M.Q.Pardaev esa hududiy iqtisodiyotda investitsion siyosatning strategik ahamiyatini tahlil qilgan [14].

Shuningdek, xalqaro tadqiqotlarda investitsiya muhiti siyosiy barqarorlik, soliq tizimi, korrupsiya darajasi, logistika va infratuzilma bilan chambarchas bog‘liqligi qayd etilgan [20; 21].

3. Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot jarayonida statistik tahlil, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-grafik tahlil, dinamik tahlil va ekonometrik usullardan foydalanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini quyidagilar tashkil etdi:

- O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari [17];
- Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi hisobotlari [18];
- Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi materiallari [19];
- xalqaro tashkilotlar hisobotlari;
- ilmiy maqolalar va monografiyalar.

Tahlilda quyidagi ko‘rsatkichlardan foydalanildi:

- asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi;
- to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar;
- hududiy yalpi mahsulot;
- sanoat ishlab chiqarishi;
- eksport hajmi;
- bandlik darajasi;
- xizmatlar sohasi ulushi.

4. Tahlil va natijalar.

Qashqadaryo viloyatida investitsiyalar dinamikasi

So‘nggi yillarda Qashqadaryo viloyatida investitsion faollik sezilarli darajada oshgan. Viloyatda energetika, neft-gaz, kimyo sanoati, qurilish materiallari va qishloq xo‘jaligi sohalarida yirik investitsiya loyihalari amalga oshirilmoqda.

2020–2025 yillarda hududda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi barqaror o‘shish tendensiyasiga ega bo‘ldi.

Yillar	Investitsiyalar hajmi (mlrd so‘m)	Sanoat o‘sishi (%)	Bandlik o‘sishi (%)
2020	14500	4.8	1.9
2021	16800	5.6	2.4
2022	19400	6.3	2.8
2023	22300	7.1	3.1
2024	25800	7.8	3.6
2025	29100	8.4	4.2

Jadval ma’lumotlari investitsiyalar hajmi ortishi bilan sanoat ishlab chiqarishi va bandlik ko‘rsatkichlari ham o‘shib borganligini ko‘rsatmoqda.

Investitsiyalarning hudud iqtisodiyotiga ta’siri

- Sanoat rivojlanishi

Hududga jalb qilingan investitsiyalar sanoat ishlab chiqarishi hajmining oshishiga olib keldi. Yangi ishlab chiqarish korxonalari tashkil etilib, mavjud korxonalar modernizatsiya qilindi.

- Bandlikning oshishi

Investitsion loyihalar natijasida yangi ish o‘rinlari yaratildi. Ayniqsa, qurilish, xizmat ko‘rsatish va sanoat sohalarida bandlik sezilarli oshdi.

- Eksport salohiyatining kengayishi

Investitsiyalar hisobiga eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi oshib, hudud eksport geografiyasi kengaydi.

- Infratuzilma rivojlanishi

Transport, energetika va logistika infratuzilmasiga yo‘naltirilgan investitsiyalar hududning investitsion jozibadorligini oshirishga xizmat qildi.

Tahlillar investitsiya muhiti va hududiy iqtisodiy rivojlanish o‘rtasida kuchli bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Investitsiyalar sanoat ishlab chiqarishi, xizmatlar sohasi va eksport hajmining oshishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Biroq investitsion muhit samaradorligiga ta’sir qiluvchi ayrim muammolar ham mavjud:

- logistika xarajatlarining yuqoriligi;
- infratuzilmaning ayrim hududlarda yetarli emasligi;
- byurokratik jarayonlarning murakkabligi;
- malakali kadrlar yetishmasligi;
- raqamli boshqaruv tizimining to‘liq shakllanmaganligi.

Han-Sol Lee va hammualliflarining tadqiqotlariga ko‘ra, MDH mamlakatlarida xorijiy investitsiyalar oqimi bozor hajmi, resurs salohiyati va institutsional sifat bilan bog‘liq holda shakllanadi.

Shuningdek, korrupsiya darajasi va institutsional sifatsizlik investitsion jozibadorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslangan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatida investitsiya muhitini yaxshilash uchun infratuzilma va logistika tizimini rivojlantirish, investorlar bilan ishlashning raqamli mexanizmlarini joriy etish hamda davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish zarur.

5.Xulosa

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Investitsiya muhiti hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.
2. Qashqadaryo viloyatida investitsiyalar hajmining ortishi sanoat ishlab chiqarishi, bandlik va eksport hajmining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.
3. Hududning tabiiy resurs salohiyati investitsion jozibadorlikni oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.
4. Infratuzilma va logistika bilan bog'liq muammolar investitsiyalar samaradorligini cheklamoqda.
5. Raqamlashtirish va institutsional islohotlar investitsion muhitni yaxshilashning muhim yo'nalishlari hisoblanadi.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- hududlarda "yagona investitsiya platformasi"ni joriy etish;
- logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish;
- investorlar uchun raqamli xizmatlarni kengaytirish;

- davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalarni rivojlantirish;
- eksportbop mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarini qo‘llab-quvvatlash;
- innovatsion sanoat zonalarini tashkil etish;
- hududiy investitsiya marketingini rivojlantirish.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi Qashqadaryo viloyatining investitsion jozibadorligini oshirish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Keynes J.M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. – London: Macmillan, 1936.
2. Solow R. *A Contribution to the Theory of Economic Growth* // *Quarterly Journal of Economics*. – 1956.
3. North D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge University Press, 1991.
4. Porter M. *The Competitive Advantage of Nations*. – New York: Free Press, 1990.
5. Dunning J. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. – Addison-Wesley, 1993.
6. Stiglitz J. *Globalization and Its Discontents*. – W.W. Norton & Company, 2002.
7. Todaro M., Smith S. *Economic Development*. – Pearson Education, 2020.
8. Krugman P., Obstfeld M. *International Economics: Theory and Policy*. – Pearson Education, 2018.
9. O‘zbekiston Respublikasi “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.

10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining investitsiya siyosatiga oid farmon va qarorlari.
11. Vahobov A.V. Investitsiyalar va iqtisodiy o‘shish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
12. Abdurahmonov Q.X. Inson kapitali iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan, 2020.
13. G‘ulomov S.S. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
14. Pardaev M.Q. Hududiy iqtisodiyot va investitsion rivojlanish. – Samarqand, 2022.
15. Rasulov A. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning o‘rni // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2021. – №4.
16. Qosimova M. Investitsion muhit va hududiy raqobatbardoshlik masalalari // Biznes-ekspert. – 2022. – №3.
17. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari. – <https://stat.uz>
18. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlari. – <https://qashstat.uz>
19. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi materiallari. – <https://miit.uz>
20. Jahon banki hisobotlari. – <https://worldbank.org>
21. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi ma’lumotlari. – <https://imf.org>
22. Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti materiallari. – <https://imrs.uz>